

Nikola Opatić, dipl. iur.*

Stručni rad
UDK 347.951.03

JAČANJE ZNAČENJA I ULOGE SUDSKOG ZAPISNIKA U PARNIČNOM POSTUPKU

I. PRIPOMENA

Upravo svjedočimo novoj – do sada ukupno sedmoj izmjeni i dopuni odredaba Zakona o parničnom postupku u samostalnoj Republici Hrvatskoj. Naime, opće je poznato da se zakonodavno tijelo Republike, Hrvatski sabor (opet) upustilo u donošenje izmjena i dopuna, za građanski parnični postupak, tog temeljnog zakona (Nar. nov., br. 84/08. sa stupanjem na snagu 1. listopada 2008. – dalje u tekstu: Novela ZPP-a 2008.).

Očekivanja stručne javnosti, osobito pravnih praktičara – sudaca i odvjetnika, ali i teoretičara prava, od ove netom donesene Novele ZPP-a 2008. bila su, primjećuje se, daleko veća. Naime, priželjkivala se uspostava poremećene ravnoteže između pojedinih procesnih instituta te nužna sanacija bitno narušene arhitektonike cjelokupnog Zakona, koje su nedaće dobrano prouzročene prije donesenim izmjenama i dopunama Zakona, osobito s usvojenim normativnim rješenjima iz Novele ZPP-a 2003. godine (Nar. nov., br. 117/03.).

Treba reći i to da se tražila zakonodavna intervencija na način da se u zakonski tekst ukalupe pojedine norme koje bi nesmetano omogućavale primjenu najnaprednije informacijske tehnologije tijekom sudskih postupaka, osobito ako se ima u vidu stvaranje uvjeta za potpunije oživotvorenje

---

* Nikola Opatić, dipl. iur., sudac Županijskog suda u Velikoj Gorici

normi Zakona o elektroničkoj ispravi (Nar. nov., br. 150/05.) i mogućnost njihova inkorporiranja u ovaj značajni segment djelovanja državne (sudbene) vlasti, s ciljem poboljšanja učinkovitosti cjelokupnog sustava državnog pravosuđa.

To je za sada u parničnom postupku učinjeno samo u svezi s mogućnosti dostave pismena elektroničkim putem u skladu s posebnim zakonom (čl. 133. st. 1. ZPP-a dopunjen je čl. 10. Novele ZPP-a 2008.) te mogućnosti zakazivanja ročišta u postupku pred trgovačkim sudovima u hitnim slučajevima elektroničkim putem u skladu s posebnim zakonom (čl. 495. ZPP-a dopunjen je čl. 47. Novele ZPP-a 2008.). Naime, u ova dva slučaja, prema tumačenju predlagača, pod posebnim zakonom smatra se Zakon o elektroničkom dokumentu, ali treba reći da zakonski akt pod takvim nazivom ne postoji, već je predlagač Novele ZPP-a 2008. očito mislilo na gore spomenuti Zakon o elektroničkoj ispravi (Nar. nov., br. 150/05.).

Sam predlagač sedme izmjene i dopune Zakona o parničnom postupku priznaje da prethodna Novela ZPP-a iz 2003. nije do kraja polučila željeni rezultat, jer je broj parničnih postupaka na sudovima i nadalje velik. Dalje, predlagač (Vlada Republike Hrvatske - Ministarstvo pravosuđa) u obrazloženju prijedloga Novele ZPP-a 2008. koja je upućena u saborsku proceduru konstatira da “odugovlačenje u pružanju pravne zaštite imobilizira investirani kapital što može nanijeti štetu čak i onome koji nakon dugotrajnog i skupog parničnjenja uspije u parnici.”¹

Pritom predlagač, ali i samo zakonodavno tijelo zaboravljaju, kao i nebrojeno puta do sada, da česte i u svojoj ukupnosti nedovoljno domišljene izmjene i dopune zakona otvaraju za sobom niz drugih pitanja u primjeni tog istog zakona. Tako naprečac donesene zakonske promjene poništavaju željeni efekt, razorno djeluju na druge već uspostavljene pravne institute, remete uspostavljenu strukturu i ravnotežu cjelokupnog pravnog sustava te konačno rade posvemašnju pomutnju samim adresatima zakona i ostalim sudionicima pri razrješavanju nastalih međusobnih sporova. Novelirani zakoni tada zvuče poput raštimanog klavira i očekivanu pravdu pretvaraju u nepravdu, ali ne kao negaciju pravde, nego kao novu kvalitetu i radno načelo cjelokupnog sustava.

Novela Zakona o parničnom postupku iz 2003. godine, svojim normativnim rješenjima gotovo da je načelo neposrednosti, kao radno

---

¹ Prijedlog Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku, s konačnim prijedlogom Zakona, hitni postupak, prvo i drugo čitanje. Rasprava o prijedlogu Zakona u Hrvatskom saboru zaključena je 23. lipnja 2008. Zakon je donesen na 5. sjednici 2. srpnja 2008. (93 glasa “za”, 1 “suzdržan”).

načelo parničnog postupka, obezvrijedila i narušila do te mjere da više nije određujuće načelo parničnog postupka. Na taj problem i njegove dalekosežne posljedice s pravom upozoravaju prof. dr. Siniša Triva i prof. dr. Mihajlo Dika u VII. izdanju svojeg sveučilišnog udžbenika *Građansko parnično procesno pravo* (vidi str. 187-188). To se također odnosi i na načelo usmenosti parničnog postupka (vidi str. 191).

Nažalost, zasada smo svjedoci nepostojanja osmišljene politike uspostave cjelovitog sustava učinkovitog i brzog rješavanja parničnih sporova, upravo onakvog kakvo traži suvremeni pravni promet. Ponuđena rješenja parcijalna su i sporadična, diktirana interesima trenutačnih političkih odnosa, gotovo bez utjecaja struke, pa je sve stoga svedeno samo na puku deklaraciju o potrebnoj učinkovitosti i brzini rješavanja sporova pred sudovima.

Za evidentno sporo i neučinkovito pravosuđe ne treba samo okrivljavati normativna rješenja iz procesnih zakona, već mjesto za odgovarajuće pozitivne pomake treba tražiti i u organizacijskim propisima samog sudskog sustava (zakonu o sudovima, itd.), a napose u masovnijoj primjeni moderne informacijsko-telekomunikacijske tehnologije u procesu suđenja, što je u parničnom postupku gotovo izostalo, iako je gotovo već minula prva dekada XXI. vijeka.

Primjećuje se, također, da zakonski prijedlozi koji za svoju provedbu traže angažman znatnijih sredstava iz državnog proračuna jednostavno ne dobivaju za saborsku proceduru nužnu podršku Ministarstva financija.

Međutim, cilj ovog rada nije kritika predlagača Novele ZPP-a 2008. i zakonodavca, već je cilj poticanje ideje i razmišljanja usmjerenog uspostavi nove uloge i značenja sudskih zapisnika u nekoj budućoj noveli ZPP-a, odnosno njihova sadržaja i načina vođenja uz pomoć, kao što je već navedeno, najnaprednije informacijsko-komunikacijske i multimedijalne tehnologije. To ne samo s razlogom sanacije instituta načela neposrednosti i usmenosti s ponovnim uspostavljanjem narušenog ekvilibrija tog procesnog instituta već i s razlogom stvaranja začetaka pravnonormativne infrastrukture za uvođenje potpuno virtualnog sudskog spisa, primjerenog brzom i učinkovitoj pravnoj zaštiti kakva se danas traži.

II. SUDSKI ZAPISNICI

a) Normativni razvoj instituta sudskog zapisnika (pravni izvori)

Raspravni je zapisnik, prema prijašnjim parničnoprocesnim normama važećim do stupanja na snagu Zakona o parničnom postupku iz

1957. godine, imao dvojaku namjenu, tj. da parnični sud prije donošenja odluke rezimira ukratko najbitniji sadržaj prikupljenog parničnog materijala (dokaznog supstarata) te da se točnost rezimea prekontrolira uz suradnju stranaka, kao i to da se višoj sudskoj instanciji omogući bez ponavljanja rasprave ispitivanje procesne i materijalne zakonitosti napadnute odluke (presude). Takva namjena i svrha zapisnika, utemeljena na pravnim pravilima dotadašnjeg austrijskog Grpp-a, a zatim i Zakona o sudskom postupku u građanskim parnicama od 13. srpnja 1929. Kraljevine SHS, napuštena je novim Zakonom o parničnom postupku iz 1957. godine u približavanju bivšeg socijalističkog jugoslavenskog procesnog zakonodavstva njegovim novim tadašnjim (sovjetskim) uzorima.

Kao početnu točku u ovom kratkom osvrtu na razvoj instituta (ustanove kao skupa pravnih pravila koja reguliraju jedan odnos) sudskog zapisnika uzet ćemo Zakon o parničnom postupku iz 1957. godine (Sl. list. FNRJ, br. 4/57. i 52/61., te Sl. list. SFRJ, br. 12/65., 1/71., 23/72. i 6/74.). Moramo odmah konstatirati da su se normativna rješenja instituta sudskog zapisnika samo pretakala bez ikakvih izmjena i dopuna, prvotno, u savezni Zakon o parničnom postupku (Sl. list SFRJ, br. 4/77., 36/77., 36/80., 69/82., 58/84., 74/87., 57/89., 20/90., 27/90. i 35/91.), a zatim, kad je Republika Hrvatska, sukladno Zakonu o preuzimanju Zakona o parničnom postupku (Nar. nov., br. 53/91.) preuzela kao svoj dotadašnji savezni Zakon o parničnom postupku (kojom prilikom su uz to i novelirane pojedine odredbe tog zakona, brisanjem terminologije socijalističkog samoupravnog društvenog uređenja i njezinim usklađivanjem s novonastalim državnim i društvenim uređenjem iz netom donesenog Ustava Republike Hrvatske, Ustavne odluke o suverenosti i samostalnosti Republike Hrvatske i Deklaracije o uspostavi samostalne i suverene Republike Hrvatske), i u danas aktualni zakonski propis.

U periodu nakon preuzimanja dotadašnjeg saveznog zakona kao zakona Republike Hrvatske, Zakon o parničnom postupku i dalje je brisan, dopunjavao i mijenjan, bilo on sam, kroz forme Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o parničnom postupku (Nar. nov., br. 91/92., 112/99., 117/03. i 84/08.) ili kroz druge zakone (Zakon o arbitraži – prestali važiti članci 468.a do 487. ZPP-a, Nar. nov., br. 88/01., Zakon o izmjenama i dopunama Ovršnog zakona - dodan je u tekst ZPP-a članak 433.a, Nar. nov., br. 88/05., ili pak uz intervenciju Ustavnog suda Nar. nov., br. 2/07. odlukom o ukidanju pojedinih odredbi ZPP-a - čl. 382. st. 1. t. 1. i 2., čl. 497. st. 2. i st. 3.).

No, bez obzira na dosadašnje mnogobrojne izmjene i dopune Zakona o parničnom postupku, možemo konstatirati da su normativna procesna

rješenja o sudskim zapisnicima gotovo petrificirana – ostavši neizmijenjena već punu 51 godinu, iako je za njihovu izmjenu i dopunu postojalo mnogo razloga, koje smo samo djelomično natuknuli u pripomeni ovog napisa.

Važeći Zakon o parničnom postupku (Nar. nov., br. 53/91., 91/92., 112/99., 88/01., 117/03., 88/05., 02/07. i 84/08. dalje: ZPP) sudske zapisnike o radnjama tijekom parničnog postupka sastavljenim na ročištu regulira u glavi IX. od čl. 123. do čl. 127., zatim u čl. 128. regulira poseban zapisnik o vijećanju i glasanju. O normativnom reguliranju zapisnika o poduzetim radnjama pred predsjednikom vijeća ili zamoljenim sucem treba vidjeti u čl. 224. ZPP-a, o zapisniku u postupku osiguranja dokaza - čl. 276. ZPP-a, o zapisniku vođenom u postupku u sporovima male vrijednosti - čl. 463. ZPP-a. Mogućnost davanja izjave usmeno na zapisnik kod parničnog suda umjesto podneska regulirana je čl. 106. st. 5. ZPP-a. Zapisnik o sudskoj nagodbi reguliran je pak čl. 322. ZPP-a.

U pravne izvore koji podrobnije reguliraju institut sudskog zapisnika, ali ne samo u parničnom postupku, već u svim drugim sudskim postupcima, ubrajamo i Sudski poslovnik (Nar. nov., br. 80/97., 20/98., 118/01., 49/03., 32/04. i 9/06.). Normiranje sudskog zapisnika podzakonskim aktom - Sudskim poslovnikom nalazimo u čl. 76.-81. (glava X. Oblik sudskih akata i odluka, način pisanja i potpisivanja - 1. Sudski zapisnici) i čl. 185.-191. (glava XVI. Rad u sudskim odjelima - 5. Sastavljanje zapisnika).

b) Pojam i vrste sudskih zapisnika

Ljudsko pamćenje prilično je nepouzdana sredstvo za točnu reprodukciju događaja, naročito izgovorena riječ često se zaboravlja, krivo shvati ili se uopće ne uzme u obzir, pa je u sudskom postupku nužno zabilježiti tijekom usmeno poduzetih radnji i njihov sadržaj.

Sudski je zapisnik pisani sastavak koji sastavlja sud o radnjama koje poduzimaju stranke i ostali sudionici u parničnom postupku usmeno na ročištu ili izvan ročišta.²

Procesne radnje u parničnom postupku mogu se poduzimati u usmenoj ili pisanoj formi. To su samo radne metode parničnog postupka. Ovdje pak razmatramo bilježenje procesnih radnji koje su tijekom parničnog postupka poduzimane usmeno na ročištu ili izvan ročišta. Radnja bilježenja tjeka i sadržaja usmeno poduzetih procesnih radnji time ne pretvara radnu

---

² Triva, dr. S. i Dika, dr. M., Građansko parnično procesno pravo, VII. izd., Zagreb, Narodne novine, 2004., isto tako i Pravni leksikon – Leksikografski zavod Miroslav Krleža Zagreb, 2007.

metodu iz jednog usmenog oblika u drugi - pisani oblik. Usmeno poduzete radnje dominantan su oblik parničnih radnji na ročištu.³

Važeće odredbe ZPP-a u čl. 123. st. 2. propisuju da se o manje važnim izjavama ili saopćenjima neće sastavljati zapisnik, nego će se samo staviti službena bilješka. U službenoj bilješci navest će se te datum i mjesto njezina obavljanja. Službenu bilješku potpisuje sudac ili službenik koji ju je sastavio. Ako službena bilješka sadržava izjavu stranke ili priopćenje dano nazočnoj stranci, bilješku će potpisati i stranka.

Nasuprot njima, zapisnicima o bilježenju tijeka i sadržaja poduzetih parničnih radnji u tijeku parničnog postupka, postoje i oni sudski zapisnici koji služe kao zamjena pismenim podnescima i čiji se propisi o sadržaju, formi i dopuštenosti poklapaju s propisima o tim pismenima.

Promatrajući kroz norme našeg pozitivnog parničnog procesnog zakona (ZPP-a), možemo razlikovati ove glavne vrste sudskih zapisnika:

- I. o glavnoj raspravi,
- II. o izvođenju dokaza pred predsjednikom vijeća ili sucem zamoljenog suda (zamoljeni sudac),
- III. o izvođenju dokaza u postupku osiguranja dokaza,
- IV. o primanju podnesaka na zapisnik kod suda,
- V. o sporazumu stranaka o nagodbi,
- VI. o vijećanju i glasovanju prilikom donošenja odluka u sudskom vijeću.⁴

Težište ovog razmatranja usmjereno je na sudski zapisnik o glavnoj raspravi, jer je on s gledišta parničnog postupka ipak najvažniji, ali ćemo se radi potpunosti ukratko osvrnuti i na ostale vrste sudskih zapisnika. Dakle, primarno ćemo razmatrati sudske zapisnike koji služe za bilježenje tijeka i sadržaja parničnih radnji poduzetih na usmenoj raspravi (ročištu), ali i onih parničnih radnji koje bi se načelno, radi očuvanja neposrednosti, morale poduzeti na usmenoj raspravi, ali su iznimno, zbog zakonom priznatih okolnosti, izvedene pred zamoljenim sucem.

c) Dokazna snaga sudskih zapisnika

Sudski zapisnik je javna isprava pa stoga u pogledu njegove dokazne snage vrijedi opće pravilo o dokaznoj snazi javnih isprava (čl 230. ZPP-a).

---

³ Zgulia, dr. Srećko, Građanski parnični postupak FNRJ, Zagreb, 1957., str. 284.

⁴ Kamhi, dr. S., Građanski sudski postupak, Veselin Masleša, Sarajevo 1961., str. 384.

Dakle, sudski zapisnik dokazuje istinitost onoga što se u njemu potvrđuje ili određuje.

Dopušteno je dokazivati da su u javnoj ispravi neistinito utvrđene činjenice ili da je javna isprava nepravilno sastavljena. Teret dokazivanja je na osobi koja osporava formalni sadržaj zapisnika.

Međutim, treba reći da se sudskim zapisnikom ne dokazuje istinitost danih izjava. Supstancijski neistinita izjava (npr. svjedoka, vještaka, stranke, umješača) dana usmeno tijekom sudskog postupka na ročištu, zabilježena u sudskom zapisniku, samim time ne postaje istinita. Sudski zapisnik samo potvrđuje formalnu istinitost da je ona doista takva kakva jest, pa i neistinita izjava dana u tijeku konkretnog postupka.

Stranke imaju pravo pročitati zapisnik ili zahtijevati da im se pročita, a imaju pravo i staviti svoje prigovore na uneseni sadržaj zapisnika. To pravo imaju i sve druge osobe čija je izjava unesena u zapisnik, ali je to njihovo pravo ograničeno samo na onaj dio zapisnika koji sadržava njihovu izjavu. Ispravci ili dodaci u pogledu sadržaja zapisnika koje treba provesti u povodu prigovora stranaka ili drugih osoba ili po službenoj dužnosti unose se na kraju zapisnika. Na zahtjev osoba unose se i prigovori koji nisu prihvaćeni. Važeće zakonsko rješenje pokazuje da isticanje prigovora stranaka na sadržaj zapisnika (čl. 126. st. 2. ZPP-a), u vrijeme njegova sastavljanja, nije nužno radi ostvarenja prava pobijanja istinitosti sadržaja zapisnika ili njegove autentičnosti.⁵

U pogledu navedenog, držim da je jednom od već do sada donesenih novela ZPP-a valjalo vratiti mogućnost koju je predviđao Zakon o sudskom postupku u građanskim parnicama od 13. srpnja 1929. Kraljevine SHS, tj. da ako sud nije uvažio primjedbu i nije ispravio ili dopunio zapisnik, stranke su mogle izjaviti protivljenje protiv konstatacija u zapisniku za koje su smatrale da su nepravilno unesene u zapisnik. Predviđene pravne posljedice takvog protivljenja bile su da zapisnik nije imao potpunu dokaznu snagu, a sud pravnog lijeka sadržaj tako osporenog zapisnika ocjenjivao je s obzirom na okolnosti slučaja po svom slobodnom uvjerenju.

Zapisnik se sastavlja tako da sudac pojedinac odnosno predsjednik vijeća kazuje glasno zapisničaru što će unijeti u zapisnik (čl. 126. st. 1. ZPP-a). Međutim, primjećuje se vrlo proširena i negativna praksa u prvostupanjskom postupku da suci i sudski savjetnici (kad su ovlašteni za vođenje prvostupanjskog postupka) u zapisnik o glavnoj raspravi unose sadržaj izjava sudionika u postupku tako da gotovo diktiraju sadržaj

---

⁵ Triva, dr. S., Rječnik građanskog procesnog prava, Informator, Zagreb, 1968., str. 445.

obrazloženja odluke, pritom bilježeći u zapisniku samo ono što im se uklapa u već unaprijed stvorenu sliku o predmetu spora. Sudionici postupka gotovo da su nemoćni u kontroli pisanog bilježenja svojih izjava danih sudu tijekom raspravnog ročišta, a gotovo je nepoznata praksa da bi netko od stanaka pobijao u posebnom postupku istinitost sadržaja sudskog zapisnika ili pak njegovu formalnu autentičnost.

Nastavno tome brojne tzv. "izvanraspravne" izjave sudionika, osobito stranaka i njihovih punomoćnika, dane tijekom ročišta glavne rasprave, ostaju zapisnički neubilježene i kao takve ne uzimaju se u razmatranje prilikom donošenja sudske odluke, a osobito kad se odlučuje o pravnim lijekovima, jer je načelo neposrednosti, ali i pismenosti, isključeno, a žalbeni (revizijski) sud kontrolira procesnu i materijalnu komponentu sudskog spora isključivo posredno putem pisanog medija.

d) Formalni i materijalni sadržaj sudskog zapisnika

Članak 124. ZPP-a striktno propisuje što se unosi u zapisnik. Tako po njihovu sadržaju možemo razlikovati dvije skupine informacija o tijeku parničnog postupka koje se bilježe u sudski zapisnik.

Prva skupina informacija koju nužno sadržava sudski zapisnik jest ona iz koje se moraju saznati naziv i sastav suda, mjesto gdje se obavlja radnja, dan i sat kad se obavlja radnja (što podrazumijeva točno vrijeme početka i završetka sudske radnje), naznaka predmeta spora i imena prisutnih stranaka odnosno trećih osoba i njihovih zakonskih zastupnika odnosno punomoćnika. Ta prva skupina informacija svojstvena je svim vrstama sudskih zapisnika. Nedostatak u pogledu ove forme neće dovesti u pitanje dokaznu snagu cijelog sudskog zapisnika, ali poslije mogu nastati znatne teškoće, osobito kad u žalbenom postupku treba provjeriti je li sudska odluka donesena na osnovi rasprave koja je zabilježena u sudskom zapisniku i odnosi li se na istu pravnu stvar.

Materijalni sadržaj sudskog zapisnika uvjetovan je sadržajem radnje, pa stoga treba sadržavati bitne podatke o procesnoj radnji koja se bilježi.

Druga rečenica st. 2. čl. 124. ZPP-a propisuje što će se u zapisnik o glavnoj raspravi osobito unijeti. Tako će zapisnik o glavnoj raspravi sadržavati je li rasprava bila javna ili je javnost bila isključena, sadržaj izjave stranaka, njihove prijedloge, dokaze koje su ponudile, dokaze koji su izvedeni uz navođenje sadržaja iskaza svjedoka i vještaka te odluke suda donesene na ročištu.

U zapisnik o glavnoj raspravi nije potrebno unositi pravna razlaganja kao ni razmatranja stranaka o rezultatu izvedenih dokaza, jer njihov

sadržaj nije bitan za odlučivanje, s obzirom na to da je sud u odlučivanju vezan samo činjeničnim osnovama traženja (načelo legaliteta iz čl. 186. ZPP-a), a nije vezan za pravnu osnovu. Kad se prije rasprave podnesu pripremni podnesci, u zapisniku se navodi samo to u čemu se prijedlozi i navodi stranaka izneseni na usmenoj raspravi razlikuju od izjava u tim sudu podnesenim pripremnim podnescima.

Ne postoji nikakva prepreka da se u sudski zapisnik unosi i doslovni tekst izjava sudionika u postupku. Primijećena je praksa da suci benevolentno dopuštaju, osobito sudskim vještacima, da svoje izjave (nalaze i mišljenja) dane na ročištu direktno unose u zapisnik o glavnoj raspravi pritom diktirajući tekst sudskom zapisničaru, iako je to u suprotnosti s načinom vođenja zapisnika.

Važna je konstatacija u zapisniku o glavnoj raspravi je li sudska rasprava vođena javno ili je javnost s rasprave bila isključena, jer se ta okolnost dokazuje sudskim zapisnikom. Naime, ako je javnost protivno zakonu bila isključena s glavne rasprave, počinjena je apsolutno bitna povreda odredaba odredaba parničnog postupka iz čl. 354. st. 2. t. 10. ZPP-a, na koju povredu međutim žalitelj mora upozoriti u svojem pravnom lijeku, jer na tu bitnu povredu drugostupanjski sud ne pazi po službenoj dužnosti (čl. 365. st. 2. ZPP-a).

e) Način vođenja sudskog zapisnika

Zapisnik piše zapisničar (čl. 123. st. 3. ZPP-a). Međutim, sukladno Sudskom poslovniku (Nar. nov., br. 80/97., 20/98., 118/01., 49/03., 32/04. i 9/06.), vođenje zapisnika o sudskim radnjama može se povjeriti sudskim i drugim vježbenicima te osobama na stručnom usavršavanju u sudu. Zapisnike i bilješke o obavljenim sudskim radnjama, kad se zapisničar ne može osigurati, sastavlja osoba kojoj je povjereno obavljanje radnje.

Sudski zapisnik piše se pisaćim strojem na propisanim tiskanicama ili osobnim računalom prema određenim obrascima s dovoljno ostavljene praznog prostora na obje strane (u širini od po 2 cm), bez proreda, s odvojenim odlomcima, na obje strane lista.

Zapisnik koji se sastavlja u povodu obavljanja sudske radnje izvan sudske zgrade, osim onih na sudskim danima, mogu se iznimno pisati kemijskom olovkom i sl., ako nema mogućnosti za uporabu pisaćeg stroja ili osobnog računala. U takvom slučaju zapisnik se mora prepisati pisaćim strojem ili osobnim računalom odmah nakon dolaska u sud.

Zapisnik se mora voditi uredno, u njemu se ne smije ništa brisati, dodati ili mijenjati. Prekrižena mjesta moraju ostati čitljiva (čl. 125. ZPP-a).

Zapisnik potpisuju sudac, zapisničar, stranke odnosno njihovi zakonski zastupnici ili punomoćnici i tumač (ako sudjeluje u izvođenju sudske radnje o kojoj se vodi zapisnik). Svjedok i vještak potpisuju svoj iskaz na zapisniku kad se oni saslušavaju pred zamoljenim sucem. Nepismena osoba ili osoba koja se ne može potpisati stavit će na zapisnik otisak kažiprsta, a zapisničar će ispod otiska upisati njezino ime i prezime. Ako se koja stranka, njezin zakonski zastupnik ili punomoćnik, svjedok ili vještak udalji prije potpisivanja zapisnika ili neće potpisati zapisnik, to se bilježi u zapisnik i ima se navesti razlog koji je iznesen.

f) Zapisnik o izvođenju dokaza pred zamoljenim sucem

Sve što je rečeno o zapisnicima o glavnoj raspravi odnosi se i na zapisnik o izvođenju dokaza pred predsjednikom vijeća odnosno zamoljenim sucem.

U slučaju iz članka 224. ZPP-a zapisnici o tako (posredno) izvedenim dokazima pročitati će se na glavnoj raspravi.

Međutim, s obzirom na to da se izvođenjem dokaza pred zamoljenim sucem, dakle onim sucem koji uopće ne donosi odluku o tužbenom zahtjevu, radi o potpunom odstupanju od proklamiranih načela i pravila parničnog postupka iz čl. 4. ZPP-a (Sud odlučuje o tužbenom zahtjevu na temelju usmene, neposredne i javne rasprave), značenje sastavljenog sudskog zapisnika o tako poduzetim radnjama preko zamoljenog suca, kao jedinog izvora saznanja o posredno izvedenim dokazima, ima posebnu dimenziju o nužnosti njegove cjelovitosti i potpunosti, koja bi trebala u što većoj mjeri amortizirati nedostatak neposrednosti i usmenosti. Taj ideal je pri korištenju klasičnih pisanih (papirnih) medija vrlo teško, gotovo nemoguće dostići, dok s druge strane primjena moderne informacijske tehnologije gotovo u cijelosti omogućuje poštovanje proklamiranog načela neposrednosti kao direktive o metodi ispitivanja procesnog materijala.

Tvrdokorno opiranje primjeni informacijske tehnologije, pa i onim, sada već tehnološko zastarjelim načinima bilježenja sudskih radnji, zorno pokazuje još uvijek aktualni sadržaj čl. 80. i 81. Sudskog poslovnika.

Naime, ako je tijekom glavne rasprave, ročišta i druge sudske radnje snimljen magnetofonom, diktafonom ili slično, to ne oslobađa sud dužnosti da sastavi propisani zapisnik.

Snimke ne mogu zamijeniti sudski zapisnik, rezolutno je određenje Sudskog poslovnika.

Sadržaj snimke prepisat će se pisaćim strojem ili osobnim računalom na način koji odredi sudac ili drugi službenik koji je provodio određenu

sudsku radnju. Vrpce sa snimkama čuvat će se sve dok se ne naredi njihovo poništavanje. Ako je sudska radnja snimljena fotosteriometrijski zaptvorenim TV sustavom, fotografskom i kino-kamerom i sl., o snimanju će se sastaviti zapisnik u koji se unosi naziv tijela koje je naredilo snimanje, mjesto snimanja, kratak sadržaj snimke i gdje se snimka čuva.

Uz takvo normativno uređenje za sada možemo s izvjesnom dozom nevjericke samo konstatirati da se primjena informacijske tehnologije i opreme, umjesto da se računalo s prikladnom periferijom (web-kamera) i računalni programi koriste za bilježenje velike količine podataka o poduzetim sudskim radnjama, svela u parničnom postupku na zamjenu običnog pisaćeg stroja, doduše, priznaje se, ipak nešto boljih tehnoloških karakteristika.

g) Zapisnik o vijećanju i glasanju prilikom donošenja odluka u sudskom vijeću

Ova vrsta zapisnika uređena je čl. 128. ZPP-a i čl. 187., 188. i 190. Sudskog poslovnika.

S obzirom na dikciju st. 1. čl. 128. ZPP-a: ako je kod višeg suda u postupku u vezi s pravnim lijekovima odluka donesena jednoglasno, neće se sastaviti zapisnik, nego će se na izvorniku odluke staviti bilješka o vijećanju i glasanju, valja upozoriti na pogrešnu praksu drugostupanjskih sudova u vođenju “zapisnika sa sjednice vijeća”.

Naime, primjećuje se da je predviđeno jedino sastavljanje zapisnika o vijećanju i glasanju, i to samo u slučaju ako odluka vijeća nije jednoglasna. Treba se podsjetiti da se zapisnik sastavlja o radnjama poduzetim na ročištu, ili pak o važnijim izjavama i saopćenjima koje stranke ili drugi sudionici daju izvan ročišta. Dakle, zapisnik se ne sastavlja o sjednici vijeća, jer sjednica vijeća nije radnja poduzeta na ročištu, a to nije ni saopćenje stranke ili drugog sudionika postupka izvan ročišta. Ako je odluka jednoglasna, zapisnik se ne sastavlja, nego se na izvorniku odluke stavlja bilješka o vijećanju i glasanju.

III. NEKA PROMIŠLJANJA O NAČINU USPOSTAVE POREMEĆENE RAVNOTEŽE NAČELA NEPOSREDNOSTI PUTEM POJAČANJA ULOGE INSTITUTA SUDSKOG ZAPISNIKA

Načelo neposrednosti traži da sudsku odluku donese onaj sud (sudac) koji je neposredno raspravio procesnu građu. To načelo traži da sud (sudac odnosno članovi sudskog vijeća) svojim čulima zapaža prirodu i

sadržaj dokaznih sredstava, odnosno da između suda i izvora informacija ne bude posrednika, zatim da sud koji tako neposredno zapaža procesni materijal bude onaj isti koji odlučuje o dokaznoj vrijednosti dokaznih sredstava te da taj sud donese odluku odmah nakon zaključivanja raspravnog ročišta na kojemu je prikupljao procesnu građu.⁶

Dakle, uzimajući u obzir da je sudski postupak misaoni proces zaključivanja - silogizam u kojem je prikupljanje procesne građe u obličju relevantnih činjenica kao rezultata dokazivanja - *premissa minor*, materijalno pravo koje treba primijeniti - *premissa maior*, dok je sudska odluka konkluzija, to se nužno pretpostavlja da onaj (sudac) koji donosi zaključak/konkluziju o (ne)osnovanosti tužbenog zahtjeva (presudu) bude jedna te ista osoba. Drugim riječima, sudski silogizam je skup misaonih operacija suca kojima on ispituje proizvodi li konkretno činjenično stanje, primjenom određene zakonske norme, određeno pravno djelovanje. Takav postupak zove se supsumcija, odnosno podvođenje činjeničnog stanja pod pravnu normu.

Teoretičari se slažu u konstataciji da je prednost neposrednog izvođenja dokaza pred posrednim očita, ali da u izvjesnim slučajevima neposredno izvođenje dokaza nameće nerazmjerne terete koji dovode u pitanje opću svrsishodnost te metode.

Međutim, kad je aberacija načela neposrednosti pod motom navodnog ostvarenja osnovnih kompleksnih zadataka pravosuđa, s dopuštanjem sve više iznimaka (odstupanja) od izvornih pravila načela neposrednosti, osobito onih iznimaka normiranih Novelom 2003., poprimila posve neprihvatljive razmjere, u krajnjoj je konzekvenciji primijećeno da je time doveden u pitanje i sam postupak supsumcije. Naime, procesna pravila koja osiguravaju ostvarenje načela neposrednosti u nedopustivoj su mjeri ustuknula pred propisima koji dopuštaju odstupanja od tog načela.

U sanaciji takvog neodrživog stanja nužno bi bilo pronaći mehanizme za ponovnu upostave narušene ravnoteže načela neposrednosti kao i načela usmenosti.

Mislim da se to može postići davanjem nove uloge institutu sudskog zapisnika, odnosno pomoću uvođenja novih medija bilježenja parničnih događaja putem informacijske tehnologije koja bi sudski zapisnik opskrbi-la količinom informacija koju klasični i sada jedino u parničnom postupku priznati papirni medij kao nositelj informacija nije u stanju pohraniti. Tako

---

⁶ Triva, dr. S. i Dika, dr. M., Građansko parnično procesno pravo, VII. izd., Zagreb, Narodne novine, 2004.

se posredno izvedeni dokazi u parničnom postupku zabilježeni uz pomoć nove i modrene informacijske tehnologije gotovo ne bi razlikovali od onih koji su izvedeni neposredno na ročištu pred sucem koji donosi odluku o tužbenom zahtjevu.

Naime, potpunim tonskim i videobilježenjem svih poduzetih radnji u parničnom postupku, tj. njihovim snimanjem i prenošenjem na elektronički, magnetni, optički ili drugi medij, bila bi omogućena gotovo savršena potpunost i preciznost u utvrđivanju činjeničnog supstrata, zatim bi se omogućila precizna i potpuna kontrola tijeka i sadržaja svih poduzetih parničnih radnji, puna primjena načela neposrednosti u izvođenju dokaza, dostupnost sudskog predmeta u svakom trenutku svim osobama koje imaju pravni interes, i to putem weba, mogućnost zlorabe procesnih ovlasti u tijeku parničnog postupka postala bi minimalna i, konačno, osigurala bi se brzina i ekonomičnost u vođenju cjelokupnog postupka.

Viši sudovi u rješavanju pravnih lijekova mogli bi tada neposredno pregledati cjelokupni dokazni supstrat i sve poduzete radnje u postupku te time precizno provjeriti ispravnost konkluzije prvostupanjskog suda.

IV. SUDSKI ZAPISNIK KAO ELEKTRONIČKA ISPRAVA

Republika Hrvatska donošenjem Zakona o elektroničkom potpisu u siječnju 2002. godine (Nar. nov., br. 10/02.), Zakona o elektroničkoj trgovini u listopadu 2003. godine (Nar. nov., br. 173/03.) i Zakona o elektroničkoj ispravi u prosincu 2005. godine (Nar. nov., br. 150/05.) započela je s procesom stvaranja pravnog okruženja prijeko potrebnog za uspješno stvaranje, djelovanje i razvoj informacijskog društva.

Zakon o elektroničkoj ispravi stvorio je pravni temelj za izjednačavanje sigurnih elektroničkih oblika poslovanja uz primjenu informacijske i telekomunikacijske opreme s klasičnim papirnatim oblikom poslovanja.

Zašto ne iskoristiti taj postojeći pravni okvir i u sudskom postupku kad je time regulirano jedno sasvim novo područje u načinu djelovanja, ne samo gospodarskih subjekata i građana nego i državnih institucija, pri korištenju podataka koji su izrađeni pomoću računala i drugih elektroničkih uređaja?

Prema Zakonu o elektroničkoj ispravi, elektronička je isprava jednoznačno povezan cjelovit skup podataka koji su elektronički oblikovani (izrađeni pomoću računala i drugih elektroničkih uređaja), poslani, primljeni ili sačuvani na elektroničkom, magnetnom, optičkom ili drugom mediju te koji sadržava svojstva kojima se utvrđuje izvor (stvaratelj),

utvrđuje vjerodostojnost sadržaja te dokazuje postojanost sadržaja u vremenu. Sadržaj elektroničke isprave uključuje sve oblike pisanog teksta, podatke, slike i crteže, karte, zvuk, glazbu, govor.

Sudski zapisnik javna je isprava *de lege lata*, dok bi *de lege ferenda* sudski zapisnik trebao postati elektroničkom ispravom. Time bi se otvorio put posvemašnjem informatiziranju samog tijeka parničnog postupka, a time i rješavanju sadašnjih zahtjeva za bržim i efikasnijim vođenjem sudskog postupka, ali na takav način da nužno tražena brzina i efikasnost bitno ne utječu na kvalitetu i zakonitost donesenih odluka.

Htjeli mi ili ne, to je ipak budućnost u koju moramo što prije krenuti, bolje dragovoljno i s prethodnom pripremom ljudskih i materijalnih resursa, nego da budemo na to primorani zahtjevima globalnog korporativnog interesa pod diktiranim uvjetima.

Tvrdokornim zadržavanjem pojedinih zakonskih rješenja koja su vjerojatno prije 50-ak i više godina bila u skladu s tadašnjim civilizacijskim dostignućima te odbijanjem prihvaćanja nove tehnologije znači nužno zaostajanje u cjelokupnom razvoju. Suprotno tome, sa zaprepašujućom se lakoćom zadire u osnovna načela parničnog postupka, bez obzira na moguće posljedice i opasnosti koje iz toga proizlaze.

V. ZAKLJUČAK

Institut sudskog zapisnika i općenito bilježenje tijeka parničnog sudskog postupka gotovo da i nije podrobnije obrađen u domaćoj stručnoj literaturi parničnog postupka.

Koliko je institutu sudskog zapisnika do sada posvećeno malo pažnje, zorno pokazuje da se u taj segment nije diralo gotovo pola stoljeća, iako je tehnika bilježenja događaja, a potom i reprodukcije zabilježenog, dovedena uz pomoć suvremene informacijske i multimedijalne tehnologije gotovo do savršenstva.

Također, uspostavom nove uloge instituta sudskog zapisnika u parničnom postupku, uz pravilnu primjenu već postojeće informacijske tehnologije, moguće je poboljšati primjenu i nekih drugih procesnih instituta, konkretno dovesti do efikasnije i pravilnije primjene načela neposrednosti i usmenosti parničnog postupka.

Nije mi bila namjera pisati futuristički članak o tijeku i načinu vođenja parničnog postupka u nekoj daljoj budućnosti, ali želio sam potaknuti na razmišljanje da suvremenu informacijsku tehnologiju upotrijebimo i u ovom važnom području funkcioniranja jednog od segmenata državne

vlasti. Do sada je Republika Hrvatska iz državnog proračuna uložila podosta sredstava u informatizaciju pravosuđa, napose nabavu opreme i u edukaciju, međutim arhaične i konzervativne procesne norme parničnog postupka za sada ne dopuštaju punu i efikasnu primjenu informacijske tehnologije koja je već prisutna u drugim sferama djelovanja (npr. u vođenju zemljišnih knjiga).

Dosadašnja nastojanja u informatizaciji pravosuđa u Republici Hrvatskoj usmjerena su na upravljanje ukupnim poslovnim procesom u sudovima uvođenjem jedinstvenog informacijskog sustava za upravljanje predmetima (tzv. projekt e-spisa). Uvođenje i korištenje informacijske tehnologije u sasvim konkretnom parničnom postupku u smislu olakšavanja sakupljanja, obrade i prezentacije činjeničnog supstrata za sada uopće nije predviđeno.

Pravni okvir za široku upotrebu elektroničke isprave je donesen, ali, nažalost, sudski, osobito parnični postupci od toga su izuzeti. Po svemu sudeći, izgleda da je razlog tome više subjektivne nego objektivne prirode. Naime, svijest o sigurnosti papirnog medija, strah od nove i za mnoge još uvijek nepoznate informacijske tehnologije, nedostatak spremnosti usvajanja novih znanja i vještina pretežu nad očiglednom koristi i mogućnosti koju pruža ta tehnologija.

Naravno, informacijska tehnologija ima i svojih nedostataka, osobito sigurnosnih, ali valja primijetiti da su dosada poznate nedaće, poput krađa podataka, neovlaštenih upada u informacijske sustave ili gubitka podataka, prouzročene uglavnom ljudskim faktorom.

Na kraju, kad se uzmu u obzir svi gore sagledani aspekti, nazire se zašto je potrebno pojačati ulogu i značenje sudskog zapisnika u parničnom postupku, osobito u bilježenju poduzetih procesnih radnji u usmenom raspravljanju.

